

Rapport 2008:65

Arkeologisk förundersökning

Utbyte av brandposter vid Vistenagatan i Skänninge

RAÄ 5
Vistenagatan
Skänninge stad
Mjölby kommun
Östergötlands län

Christer Carlsson

Utbyte av brandposter vid Vistenagatan i Skänninge

Innehåll	
Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod	6
Resultat och tolkning	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

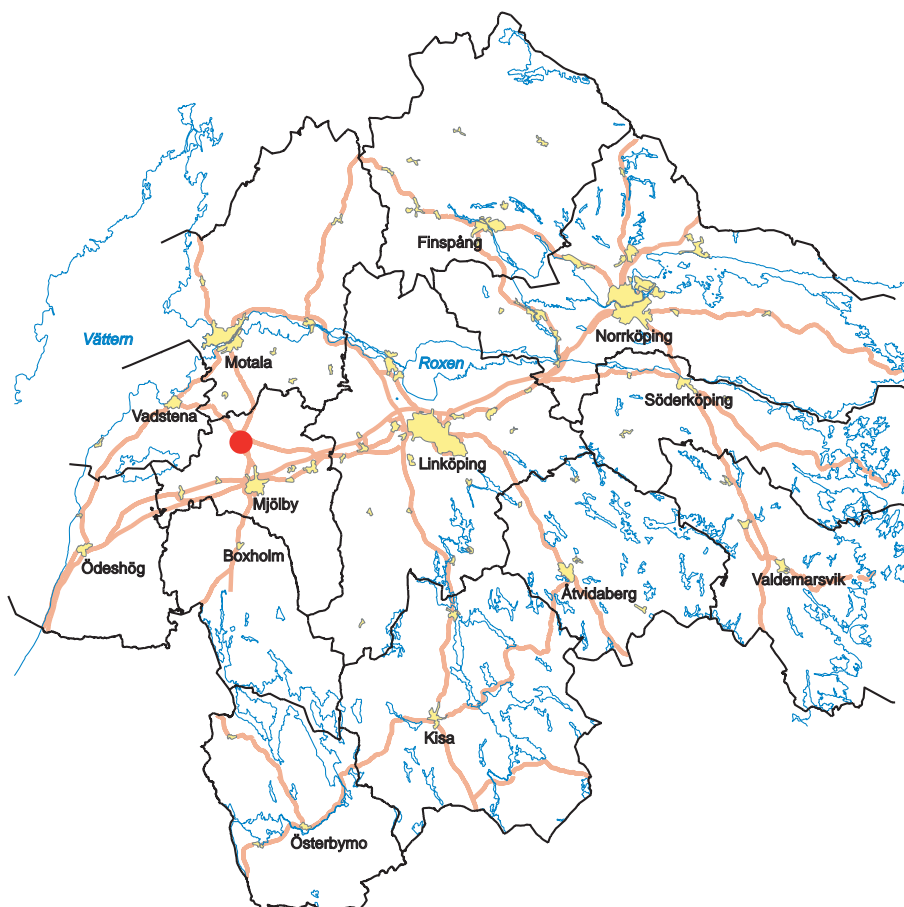
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

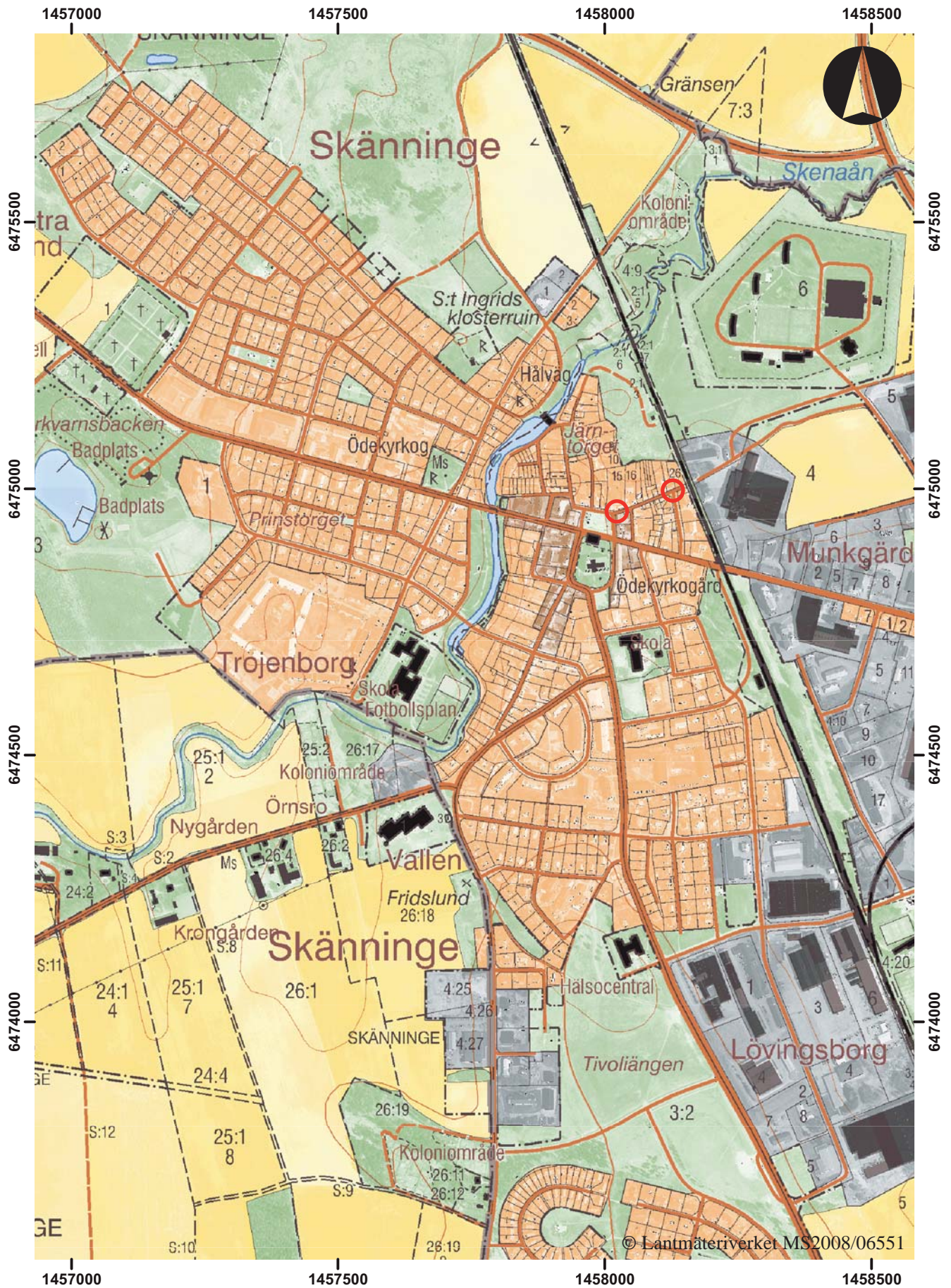
Sammanfattning

Den 15:e april 2008 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningar inför byte av två brandposter i Vistenagatan i centrala Skänninge. Arbetet utfördes på uppdrag av Tekniska kontoret vid Mjölby kommun.

De två schakten var förlagda till gatumark i var sin ände av Vistenagatan, men tidigare ingrepp i gatan hade redan förstört kulturlagren under marken. Schakten innehöll därför endast omrörda kulturlager och i modern tid påförda bärlager av sand. Totalt berördes en yta av ca 10 m² av ingreppen. Inga fynd av arkeologiskt intresse påträffades eller tillvaratogs i något av schakten.

Christer Carlsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Den 15:e april 2008 genomförde Östergötlands läns-museum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med byte av brandposter i Vistenagatan i centrala Skänninge. Arbetet utfördes på uppdrag av Tekniska kontoret vid Mjölby kommun.

Schakten var förlagda till gatumark i Vistenagatan och totalt berördes en yta av ca 10 m² av ingreppen. Ansvarig för fältarbetet och rapporten var under-tecknad.

Områdesbeskrivning

Skänninge är beläget centralt i ett öppet jordbruks-landskap. Staden tycks ha vuxit fram successivt under 1000- och 1100-talen och omnämns första gången år 1178. Staden nådde sin höjdpunkt under senare delen av 1200-talet och 1300-talet. 1400-talet innebar en stark tillbakagång och under 1500-talet verkar Skänninge snarast haft karaktären av en förstörad bondby. Generellt är kulturlagren i Skänninge diffusa och svåra att datera. Brandlager från de stora stadsbränderna kan bara spåras fläckvis i staden. Sannolikt har bebyggelsen varit gles i förhållande till många andra medeltida städer. Detta gör att begränsningarna för den medeltida staden är osäkra. Vid undersökningar inom och i anslutning till stadsområdet har även förhistoriska lämningar påträffats vid flera tillfällen, vilket antyder en platskontinuitet från järnåldern och fram till dagens stad (Feldt 2004).

Stadens två äldsta stenkyrkor, Allhelgonakyrkan (RAÄ 11, Skänninge) och S:t Martins kyrka (ingår i RAÄ 1, Skänninge), var belägna på varsin sida om Skenaån. De dateras båda till 1100-talet. S:t Martins kyrka, väster om Skenaån, omnämns första gången i en donationshandling som upprättades senast år 1275 till förmån för ett blivande nunnekloster; S:ta Ingridis kloster (DS 885). Huruvida kyrkan revs eller om den bara anpassades till en ny funktion som klosterkyrka är oklart.

Vistenagatan sträcker sig i nordöstlig riktning ut från Stora Torget i Skänninge. Området kring torget har under årens lopp varit föremål för en rad olika arkeologiska undersökningar, varvid omfattande bebyggelseämningar och kulturlager från den medeltida staden har påträffats. År 1987 utförde Riksantikvarieämbetet en antikvarisk kontroll i Vistenagatan i samband med en vattenläcka. Denna undersökning visade att medeltida kulturlager sannolikt förekommer under delar av gatan. Bland annat påträffades ett lager som tolkades vara påfört och innehållandes tegelflis, djurben, sot och kol. Lagret innehöll dock inga daterbara fynd (Claréus 1988).

2005 utfördes även en arkeologisk förundersökning i hörnet Vistenagatan-Gröngatan med anledning av ännu en vattenläcka. Även denna gång påträffades vad som tolkades vara medeltida kulturlager samt odlingslager, men på grund av att lagren var frusna vid undersökningstillfället kunde dessa inte undersökas närmare (Hörfors 2005).

I samband med schaktningar inför byte av lyktstolpar vid Stora Torget i Skänninge år 2001 berördes i viss mån åter kulturlagren under Vistenagatan. Vid undersökningen tycks dock endast omrörda och/eller störda kulturlager ha påträffats (Feldt 2002). De olika undersökningarna har därför kunnat visa att Vistenagatan till stor del redan blivit uppgrävd i samband med nedläggandet av olika VA-, el-, tele- och dagvattenledningar. Bevarade kulturlager tycks därför endast förekomma fläckvis under gatan.

På stadskartan från år 1713 ligger det aktuella undersökningsområdet i den dåtida stadens absoluta centrum. I området syns på kartan en enklare tomtindelning, men det är svårt att avgöra vilket sorts bebyggelse som legat på platsen vid denna tidpunkt. Då kartan upprättades kan bebyggelsen längs Vistenagatan redan ha varit ett antal hundra år gammal. Området kring Stora Torget och Allhelgonakyrkan är sannolikt de delar av Skänninge som redan under medeltiden var som mest tätbefolkade. Man kan därför räkna med att det legat bostäder längs Vistenagatan, särskilt dess västra del, sedan åtminstone 1200-talet.

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen, vilken genomfördes i form av en antikvarisk kontroll, var att se till att fast fornlämning i form av t ex kulturlager och murverk kom till så pass liten skada som möjligt vid schaktningarna. De lämningar som framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Det är betydelsefullt för förståelsen av Skänninges historia att fastställa kulturlagrens utbredning och den bebyggelsemässiga utvecklingen i stadens olika delar. Tidigare undersökningar i centrala Skänninge har avslöjat omfattande lämningar från såväl förhistorisk som historisk tid. Någon säker avgränsning av dessa lämningar har dock inte kunnat göras. Inte heller har frågor kring stadsbebyggelsens ålder och eventuella kontinuitet på olika platser inom stadsområdet kunnat besvaras inom ramen för tidigare undersökningar. De aktuella schakten bedömdes därför kunna lämna viktig kompletterande information avseende den bebyggelsemässiga utvecklingen på platsen.

Till den arkeologiska förundersökningen kunde bland annat följande frågeställningar knytas:

- Förekommer fast fornlämning i form av bebyggelselämningar och/eller kulturlager på den aktuella platsen?
- Om fornlämning förekommer, vilken omfattning och ålder har i så fall dessa lämningar?

Metod

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningen för bytet av brandposterna. De två schakten grävdes med maskin på så sätt att omrörda kulturlager och påförda bärlager av sand försiktigt schaktades bort. Sammanlagt berörde ingreppet en yta av ca 10 m² fördelad på de två schakten och med ett genomgående schaktdjup av ca 2 m. Inga föremål av arkeologiskt intresse påträffades vid ingreppet.

Resultat och tolkning

De båda schakten berörde en sammanlagd yta av ca 10 m² och grävdes ned till ett djup av uppskattningsvis 2 m. Inga lämningar av arkeologiskt intresse påträffades i något av schakten. Fyllningen i båda schakten bestod främst av omrörda kulturlager och i modern tid påförda sand- och utfyllnadslager. I de båda schaktens absoluta närhet kan det dock fortfarande förekomma bevarade kulturlager, så området bör därför inte släppas helt utan ytterligare antikvariska kontroller i framtiden. Vidare arkeologiska undersökningar behöver därför göras inom området för att kunna avgränsa såväl det medeltida stadsområdet som eventuella förhistoriska lämningar i närområdet mer exakt.

Referenser

- Claréus C. 1988. *Antikvarisk kontroll. Vistenagatan, Skänninge socken, Mjölby kommun, Östergötlands län*. Rapport. Riksantikvarieämbetet, UV Mitt.
- Feldt A-C. 2002. *Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll. Byte av lyktstolpar vid Stora Torget. Stora Torget, Vistenagatan, Helgonagatan och Järntorgsgatan. Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötlands län*. Rapport 2002:56. Östergötlands länsmuseum. Linköping.
- Feldt A-C. 2004. *Före staden. Preurbana lämningar i Skänninge*. C-uppsats. Institutionen för Arkeologi och Antik historia. Uppsala Universitet.
- Hörfors O. 2005. *Arkeologisk förundersökning. Staden utan vatten. Akut vattenläcka i Skänninge. Vistenagatan- Gröngatan. RAÅ 5. Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötlands län*. Rapport 2005:21. Östergötlands länsmuseum. Linköping.

*Figur 4. Schakt 1 vid Vistenagatans östra del.
Foto Christer Carlsson, ÖLM.*

Figur 5. Schakt 2 vid Vistenagatans västra del. Foto Christer Carlsson, ÖLM.

Tekniska uppgifter

Gata	Vistenagatan
Socken	Skänninge stad
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 5
Ekonomiska kartans blad	085 51 (8F 5b Biskopsberga)
Koordinater	X 6474954 Y 1458031 och X 6474990 Y
1458130	
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon W
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning/ antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens handläggare	Malin Backman
Länsstyrelsens dnr	431-1848-08
Länsmuseets dnr	62/08
Länsmuseets kontonummer	530771
Uppdragsgivare	Mjölby kommen, Tekniska kontoret
Kostnadsansvarig	Mjölby kommen, Tekniska kontoret
Projektledare	Christer Carlsson
Fältarbetstid	15 april 2008
Undersökt yta	Ca 10 m ²
Foto filmnr	Endast digitala bilder
Fynd	Nej
Analys	Nej
Grafik	-
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2008:65 © Östergötlands länsmuseum

Den 15:e april 2008 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningar inför byte av två brandposter i Vistenagatan i centrala Skänninge. Arbetet utfördes på uppdrag av Tekniska kontoret vid Mjölby kommun.

De två schakten var förlagda till gatumark i var sin ände av Vistenagatan, men tidigare ingrepp i gatan hade redan förstört kulturlagren under marken. Schakten innehöll därför endast omrörda kulturlager och i modern tid påförda bärlager av sand. Totalt berördes en yta av ca 10 m² av ingreppen. Inga fynd påträffades eller tillvaratogs i något av schakten.